

Een leven lang leren

Kwaliteitsreeks opleidingsscholen
Praktijk In-Zicht

STEUNPUNT OPLEIDINGSSCHOLEN • PO-RAAD • VO-RAAD

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1. Waarom een VOC?	6
2. De professionaliseringspraktijk	7
3. Succesfactoren	8
4. Drie gouden tips	9

Inleiding

Een aantrekkelijk en relevant scholingsaanbod realiseren voor leraren in opleiding, beginnende én ervaren leraren, onderwijsondersteuners en leidinggevendenden. Ofwel, stimuleren en faciliteren dat medewerkers een leven lang leren. Dat is de inzet van het Virtueel ontwikkelingscentrum (VOC) van de Gelderse Onderwijsgroep Quadraam. Onderwijsinnovatie staat de komende jaren hoog op de agenda van de scholengroep. Het VOC en de Academische Opleidingsschool Quadraam (AOQ) spelen daarin een cruciale rol. Daarom wordt de samenwerking tussen de opleidingsschool en het VOC steeds hechter. Op dit moment wordt gewerkt aan de verdere integratie van de opleidings- en scholingsactiviteiten van de AOQ en het VOC. Doel is een doorlopende leerlijn te bewerkstelligen in het opleiden en het professionaliseren van studenten en (beginnende) leraren en hierbij aandacht te besteden aan onderwijsinnovatie.

Deze brochure beschrijft de werkwijze van het VOC van Quadraam en de verbinding met de AOQ. De tekst is gebaseerd op een gesprek met Lobke Baars, projectleider voor het VOC en het project VSLs (Versterking Samenwerking Lerarenopleidingen en Scholen) en Frank Crooijmans, opleidingscoördinator van de AOQ en tevens projectleider voor het VOC.

De academische opleidingsschool Quadraam

De academische opleidingsschool Quadraam bestaat uit dertien vo-scholen en vier opleidingsinstituten. Alle scholen vallen onder het bestuur van de Gelderse Onderwijsgroep Quadraam. De deelnemende instituten zijn: Instituut voor Leraar en School van de HAN, Radboud Docenten Academie, Iselinge Hogeschool Doetinchem en Instituut Archimedes van Hogeschool Utrecht. De opleidingsschool leidt jaarlijks rond de 350 studenten op.

1. Waarom een VOC?

Ongeveer vijf jaar geleden zetten José Janssen (programmamanager) en Ilse Blokland (conceptontwikkelaar) het VOC op. Permanente professionalisering stond en staat hoog op de agenda van het bestuur. Bij de inrichting van het VOC zijn veel leraren uit de scholen betrokken. Het VOC is een interne 'school' die de professionalisering van leraren (in opleiding), leidinggevenden en onderwijs-ondersteuners vorm en inhoud geeft. Door hierin samen te werken met de opleidingsschool, ontwikkelen (aankomende) leraren zich in toenemende mate in een doorgaande lijn.

Een leven lang leren

Dat het belangrijk is dat leraren zich gedurende hun loopbaan blijven ontwikkelen, is evident. Als gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen, beleidsontwikkelingen, schoolontwikkeling en onderzoek worden er immers steeds nieuwe of andere eisen aan leraren gesteld. De AOQ leidt aankomende leraren op en hecht er veel waarde aan dat zij ook na hun opleiding blijven werken aan hun persoonlijke en professionele ontwikkeling. Dat wordt bewerkstelligd door de verbinding met het VOC. Er zijn gevarieerde professionaliseringsmogelijkheden voor alle geledingen in de scholen, ook scholingsactiviteiten waaraan studenten en leraren samen kunnen deelnemen.

Halen, brengen, delen

Uitgangspunt van het VOC is dat allereerst expertise wordt ingezet die in de eigen scholen aanwezig is. Het halen-brengen-delen principe staat centraal. Dat betekent dat de scholingsactiviteiten in principe worden verzorgd door eigen medewerkers, de zogenoemde 'brengers'. Alleen wanneer bepaalde expertise niet in huis is, schakelt de kennismakeelaar van het VOC externe deskundigen in, soms ook

van de lerarenopleidingen die deel uitmaken van de AOQ. Het VOC beschikt inmiddels over zo'n vijftig structurele brengers.

"We zijn erg zuinig op onze brengers, want dankzij hen kunnen we werken volgens het principe van halen, brengen en delen. We zorgen voor een goede voorbereiding, ondersteuning en facilitering. Voor een workshop, inclusief voorbereiding, krijgt de brenger 6 uur. Je ziet dat de brengers enorm groeien door het geven van workshops."

Lobke Baars (projectleider VOC en VSLS)

Theorie en praktijk verbinden

Steeds meer werken het VOC en de opleidingsschool samen. Er is overleg met de instituten over het scholingsaanbod, er worden samen materialen ontwikkeld en soms zijn docenten van een instituut de brengers. Dit bevordert de samenwerking tussen de instituten en de scholen én draagt bij aan de verbinding tussen theorie en praktijk.

"Eerstejaars studenten van de HAN krijgen tijdens de stage een dagdeel in de week onderwijskunde op de school. Instituutopleiders en schoolopleiders verzorgen die lessen samen. Dat werkt geweldig. De instituutopleiders kunnen deze ervaringen op school ook weer gebruiken in hun onderwijs op het instituut."

Frank Crooijmans (projectleider VOC en opleidingscoördinator AOQ)

2. De professionaliseringspraktijk

Het VOC heeft een breed en gevarieerd aanbod van professionaliseringsactiviteiten voor leraren (in opleiding), leidinggevend en onderwijsondersteunend personeel. De wensen van medewerkers en de organisatie, maar ook beleidsontwikkelingen en onderzoek, bepalen de inhoud van het professionaliseringsaanbod.

Het professionaliseringsaanbod

Het aanbod van het VOC is omvangrijk, breed en gevarieerd. De inhoud van de professionaliseringsactiviteiten is divers en er wordt gebruikgemaakt van talloze leervormen. Ook de doelgroepen van de activiteiten verschillen. Naast scholingsactiviteiten waarvoor én leraren én studenten zich kunnen aanmelden, zijn er trajecten voor startende leraren, voor leraren die minder dan vijf jaar werken, voor ervaren leraren, voor leidinggevend en voor onderwijsondersteunend personeel.

Het aanbod is gegroepeerd in zogenoemde 'thematoren'. Een thematoren bestaat uit een serie workshops, trainingen of masterclasses - 'Qtimes' genoemd - over een bepaald thema, waarvoor studenten en medewerkers zich kunnen aanmelden. Er zijn inmiddels zo'n twintig thematoren, bijvoorbeeld 'Differentiëren is te leren', 'Onderwijs dat past', 'Toetsen op niveau' en 'De coach gecoacht'. De thematoren 'De basis op orde' en 'Klaar voor de start' zijn specifiek voor leraren in opleiding en startende leraren en behandelen onderwerpen zoals 'de vijf basisrollen van de docent' en 'op een prettige manier orde houden'.

Elke maand gaat er een mailing uit met de Qtimes die de komende periode op de agenda staan. De Qtimes – in principe door eigen medewerkers verzorgd – vinden altijd plaats van 16 uur tot 19 uur,

zodat er weinig lesuitval is. De deelnemers netwerken intensief tijdens een gezamenlijk etentje.

Naast de Qtimes, biedt het VOC talloze andere professionaliseringsactiviteiten aan. Zo zijn er netwerken voor specifieke doelgroepen, leerkringen over de VSLS-thema's, een coachcafé, innovatieateliers en jaarlijks een grootschalige Kennisparade. Ook heeft het VOC beeldcoaches opgeleid, die docenten coachen aan de hand van filmbeelden. Er zijn vakconferenties en er is het project 'Copy@SCHOOL', een tweedaagse waarin deelnemers een simulatieopdracht moeten uitvoeren in een situatie waarin zich allerlei (storende) gebeurtenissen voordoen waarmee ze ook in het dagelijkse schoolleven te maken hebben. In een 'waaier', die in de scholen wordt verspreid, zijn alle professionaliseringsactiviteiten van het VOC beschreven.

Vraaggestuurd

De inhoud van het aanbod wordt in de eerste plaats bepaald door de behoeften van de scholen en de leraren. Deze worden regelmatig geïnventariseerd. In toenemende mate weten leraren het VOC ook zelf te vinden met hun leervragen. Daarnaast geven beleidsontwikkelingen, onderzoek en de speerpunten van de scholen richting aan het professionaliseringsaanbod.

"In principe werken we vraaggericht, maar soms bieden we ook iets aan waar nog geen vraag naar is. Daar moet je niet te huiverig voor zijn. Als bijvoorbeeld uit onderzoek blijkt dat veel beginnende leraren binnen vijf jaar het onderwijs alweer verlaten, dan pakken we dat op door een aanbod voor beginnende leraren te ontwikkelen."

Frank Crooijmans (projectleider VOC en opleidingscoördinator AOQ)

De organisatie

Het VOC, de AOQ en het project VSLS worden gerund met ongeveer 6 fte. Deze medewerkers vallen onder de verantwoordelijkheid van de afdeling HR van Quadraam. Alle scholen leveren jaarlijks een financiële bijdrage aan het VOC, die is gebaseerd op het aantal medewerkers van de betreffende school. De scholen kunnen voor dat bedrag ongelimiteerd gebruikmaken van de professionaliseringsactiviteiten. Zo worden de scholen gestimuleerd om optimaal te profiteren van het aanbod. Daarnaast financiert het VOC de activiteiten met subsidies, bijvoorbeeld met VSLS-gelden.

“Het is belangrijk om aansluiting te zoeken met bestaande beleidsstructuren in de organisatie, zoals HR en kwaliteitsbeleid. Daarmee zorg je ervoor dat de professionalisering optimaal is ingebed in de organisatiestructuur en dat het aanbod is verbonden met ander beleid.”

Lobke Baars (projectleider VOC en VSLS)

De website

De website van het VOC www.voc-quadraam.nl is een belangrijk instrument. Hier is het professionaliseringsaanbod te vinden en kunnen leraren en studenten zich aanmelden voor de activiteiten. Daarnaast kunnen de deelnemers en brengers van de professionaliseringsactiviteiten hier een eigen profiel aanmaken, waarin ze hun scholings- en brengersactiviteiten vastleggen. Het profiel fungeert zo als een professionaliseringsportfolio, dat in functioneringsgesprekken kan worden besproken. Ook faciliteert de website netwerklere en kennis delen.

3. Succesfactoren

Glans en verleiding

Credo van het VOC is ‘glans en verleiding’. Dat houdt in dat deelnemers worden aangesproken op hun intrinsieke motivatie. De scholing is in principe niet verplicht. Dit bevordert het leereffect van de deelnemers, maar is ook voor de motivatie van de brengers belangrijk: zij dragen hun kennis over aan mensen die graag willen leren.

Natuurlijk is professionalisering een belangrijk onderwerp in de gesprekkencyclus. Medewerkers worden door hun leidinggevende en studenten door hun begeleider aangespoord om deel te nemen aan bepaalde professionaliseringsactiviteiten, maar het uitgangspunt is dat er in principe geen sprake mag zijn van ‘dwang’.

“We krijgen van scholen soms de vraag om een heel team te trainen. Daar zijn we wel voorzichtig mee omdat de kans bestaat dat de schoolleiding deze training oplegt en niet alle deelnemers even gemotiveerd zijn. Deze deelnemers hebben vaak een andere leerhouding. Dat heeft effect op het leerresultaat én op de brenger.”

Frank Croijmans (projectleider VOC en opleidingscoördinator AOQ)

Verbinding met en tussen scholen

Het aanbod wordt bedacht en ontwikkeld door ontwikkelteams. Regelmatig wordt in de Quadraam-scholen en bij partner-lerarenopleidingen gepeild wat de scholingsbehoeften zijn van leraren (in opleiding), leidinggevenden en onderwijsondersteunend personeel, zodat het aanbod is verbonden met de wensen en behoeften van de scholen en instituten. In de Qtimes ontstaat onderlinge ver-

binding, doordat medewerkers en studenten van verschillende scholen eraan deelnemen. Tijdens het gezamenlijke etentje leren de deelnemers van elkaar en ontstaan er bovenschoolse netwerken.

Leerlingacteurs

Een belangrijke succesfactor van de professionaliseringsactiviteiten is de veelvuldige inzet van getrainde leerlingacteurs, met name in de Qtimes. Hiervoor zijn drie groepen leerlingen opgeleid: twee groepen havo/vwo-leerlingen en één groep vmbo-leerlingen. Zij hebben niet alleen geleerd om een rol te spelen, maar ook om feedback te geven op het gedrag van de docent in de klas. De leerlingen worden hierbij begeleid door ervaren coaches. De inzet van leerlingacteurs is een goed voorbeeld van de verbinding tussen de AOQ en het VOC. Studenten krijgen tijdens hun stages bij Quadraam in alle vier de leerjaren te maken met leerlingacteurs. Daarnaast worden de leerlingacteurs soms ook ingezet in workshops voor studenten op de lerarenopleidingen.

“Het is voor leraren aanvankelijk wel spannend, maar ze vinden het een hele fijne manier van leren. Leerlingen geven op een andere manier feedback dan volwassenen en ze doen dat fantastisch. Ze worden daarin goed gecoacht en er ontstaat nooit een onveilige sfeer. We doen dit nu al wat langer en de naam en faam van de leerlingacteurs is inmiddels heel groot binnen Quadraam, en bij onze partner-lerarenopleidingen.”

Lobke Baars (projectleider VOC en VSLS)

4. Drie gouden tips

- Luister niet alleen naar de wensen van schooldirecties, maar vraag ook aan de mensen op de werkvloer wat zij belangrijk vinden en wat zij willen leren.
- Inventariseer de expertise die je in huis hebt en zet deze in. De brengers leren minstens zo veel als de halers.
- Bied professionaliseringsactiviteiten aan voor leraren én studenten en investeer fors in startende leraren. Daarmee stimuleer je een leven lang leren: studenten en leraren ervaren dat investeren in de professionele ontwikkeling loont.

Meer informatie

- Wieneke Kooi, kennismakelaar
w.kooi@quadraam.nl
- José Janssen, programmamanager
j.janssen@quadraam.nl
- www.voc-quadraam.nl
- www.aos.quadraam.nl

Voor al uw vragen en meer informatie

Steunpunt Opleidingsscholen ondersteunt (academische) opleidingsscholen – als samenwerkingsverband van schoolbesturen, scholen en lerarenopleidingen – bij het versterken van onderlinge samenwerking en kennisuitwisseling. Een steunpunt van, voor en door opleidingsscholen dat bijdraagt aan de professionalisering van leraren, de ontwikkeling van scholen en het versterken van schoolbesturen in het primair en voortgezet onderwijs.

Voor vragen en meer informatie over Steunpunt Opleidingsscholen kunt u terecht bij:

PO-Raad

Projectleiders: Gea Spaans

steunpuntopleidingsscholen@poraad.nl • 030 – 31 00 933

VO-raad

Projectleider: Nienke Wirtz

steunpuntopleidingsscholen@vo-raad.nl • 030 – 232 48 00

Steunpunt
Opleidingsscholen

VO RAAD

PO RAAD

Auteur: Tekstbureau Elise Schouten
Vormgeving: Bas van der Horst, BUREAUBAS
Fotografie: Ewouter.com
Druk: Drukproef, Krimpen a/d IJssel

De katernen Praktijk In-Zicht bevatten een illustratie van de praktijk van een opleidingsschool. Dit kan een voorbeeld, een aanpak of uitwerking zijn.

februari 2017